

Kathy Wilkes na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu

POLITIČKA MISAO: Poštovana gđo. Wilkes, mi smo s divljenjem pratili vaš samoprijegorni angažman u obrani kako univerzalne humanosti, tako i prava na povijesni i politički identitet hrvatskog čovjeka u Dubrovniku i čitavoj Republici Hrvatskoj. Ponosni smo što ste član Stručnog savjeta časopisa POLITIČKA MISAO i s dubokim poštovanjem uvidamo da svojim djelovanjem nadmašujete naša vlastita intelektualna i praktična zalaganja za novu evropsku Hrvatsku, za mir u Hrvatskoj, za dostojanstvo čovjeka u ovom ratu koji nadmašuje brutalnošću sve što smo dosad u Evropi iskusili. Na svemu tome svi mi, naša redakcija i naši čitaoci, iskreno Vam zahvaljujemo. Ovaj razgovor neka bude memento opsade Dubrovnika. Hvala još jednom što ste odazvali pozivu na ovaj razgovor.

Koji su bili Vaši motivi, profesora Oxfordskog sveučilišta, da tako hrabro i odlučno ustrajete u otporu agresiji na Hrvatsku, Dubrovnik i sve ono što taj grad predstavlja, a naravno, i interuniverzitetski Centar u kojem već godinama vodite seminare iz filozofije znanosti, a u posljednje vrijeme ste i član Izvršnog odbora?

K. WILKES: Smatram to svojim dugom Dubrovniku. Posljednjih dvanaest godina toliko sam primila od IUC-a i samog grada. Nije samo riječ o seminarima i konferencijama već i o mogućnostima da upoznam ljude, ne samo ovdje u Hrvatskoj nego i u svijetu. Zahvaljujući upravo IUC-u, dobivala sam pozive na predavanja u svijetu, na primjer, u Kinu, Sovjetski Savez, Rumunjsku, Bugarsku itd. Zbog svega toga moj je dug prema Dubrovniku ogroman. Došla sam u Dubrovnik početkom rujna zbog uobičajenih obaveza i poslova na IUC-u i naravno, nisam očekivala da ću se naći u središtu ratnih zbivanja.

Moj rad u Dubrovniku u vrijeme njegova bombardiranja, značio je pisanje mnogih službenih dopisa i pisama novinama, telefoniranja BBC-u, uredu lorda Carringtona, M. Thatcher, CNN-u itd. Radili smo svi u zgradi općine jer je tamo bio satelitski telefon, a zgrada je služila i kao sigurno sklonište. Najteže je kad ne možete ništa uraditi, do sjediti u skloništu i slušati bombardiranje i pitati se gdje su bombe pale, koliko blizu. Djelovanje je svima olakšavalo život.

POLITIČKA MISAO: Ono čega se boje građani Hrvatske jest opasnost da će zbog događaja i karaktera rata kojim se razara hrvatsko historijsko pravo na teritorij na kojem žive građani Hrvatske, te razaranja pozitivnih prava, (katastarsa i dokumenata o zabilježenim vlasništvima) izgubiti teritorije koji su sada zaposjednuti pa i takav historijski grad kao što je Dubrovnik. Smatrate li da bi takvo razaranje historijskog i pozitivnog prava u ime prava jačega moglo danas u Evropi pobijediti? Je li takva opasnost realna ili nije?

K. WILKES: Morate razumjeti da je u Dubrovniku bilo veoma teško doći do vijesti iz svijeta. Mi smo imali samo Radio Dubrovnik, a moje poznavanje hrvatskog jezika je prilično slabo. Neke stvari su ipak prilično jasne. Mi smo imali kopije rezolucija Ujedinjenih naroda i evropskih tijela o tome da se granice ne mogu mijenjati upotrebom sile i da je to temeljno načelo. Čini mi se, premda iz posrednih izvora, da međunarodna zajednica neće dopustiti promjenu granica upotrebom sile. Trenutno je najveći dio Dubrovnika stvarno okupiran, ali očekujem da će ispunjenjem najnovijih planova UN vojska morati otići i da će se očuvati granice Hrvatske. Nakon toga ljudska, socijalna i politička prava bit će uspostavljena. Naravno, to je stvar Republike Hrvatske, i dakako, optimistički scenarij.

POLITIČKA MISAO: U Dubrovniku su boravili mnogi predstavnici međunarodne zajednice, francuski i talijanski ministri, predstavnici UNESCO-a i drugi. Kako ocjenjujete njihov doprinos zaštiti i spašavanju stanovništva i samoga grada?

K. WILKES: Talijanska ministarka Margaret Boniver, a, kasnije i francuski ministar Kouchner, započeli su svoj rad stvaranjem humanitarnog koridora. U tom poslu bilo je mnogo pregovaranja i razgovora s Beogradom. Bio je dopušten dolazak jednog broda tjedno s potrebnom pomoći i odlazak najugroženijih ljudi iz Dubrovnika. Tada, u početku, nisu bile dopuštene normalne brodske linije za Rijeku. Njihova akcija značila je veoma mnogo u zaista veoma teškim trenucima. Oni su izradili i kasnije objavili dokument u kojem se predlaže pretvaranje Dubrovnika u demilitariziranu zonu povlačenjem JNA i razoružanjem lokalnih (hrvatskih) snaga. Ne znam koliki je publicitet taj dokument dobio. Posljednje što je Kouchner napravio, bio je novogodišnji koncert u Dubrovniku koji su prenijele mnoge svjetske TV stanice. Koncert je imao efekt opominjući da je to Dubrovnik i da je crkva u kojoj se održava koncert pogođena 31 put. Mislim da je to bio veoma značajan događaj za informiranje o stanju u Dubrovniku.

Naravno, bilo je i neslaganja vlasti Dubrovnika s nekim elementima tih aktivnosti. Kouchner je pod koridorom smatrao dolazak pomoći brodovima i odlazak izbjeglica. Gradonačelnik Poljanić se tome protivio želeći zadržati stanovništvo. Kouchnerov odgovor je bio da, ako brodovi budu odlazili prazni tada uopće neće niti dolaziti. Čini se da je tu bilo i međunarodnog političkog samopubliciteta. Ali treba razumjeti i to da su uvjeti za život male djece i bolesnika bili neizdrživi.

POLITIČKA MISAO: Je li internacionalizacija Dubrovnika istovremeno mogla dovesti do potiskivanja Hrvatske i šire slike rata u Hrvatskoj u drugi plan i tako možda globalno štetila Hrvatskoj?

K. WILKES: Mislim da u cjelini gledajući, a zbog razloga koji me oneraspoložuje, situacija je obrnuta. Tek s razaranjem slavni historijskih vrijednosti, a ne zbog stradanja ljudi, svijet se pokrenuo. Zato što je Dubrovnik tako poznat u svijetu, on je uspio usmjeriti pažnju mnogih ljudi i na opće stanje u Hrvatskoj. On je postao otjelovljenje patnje cijele Hrvatske.

POLITIČKA MISAO: Kakva je situacija danas u IUC-u nakon njegova razaranja? Što je spašeno i kakvo je raspoloženje ljudi u Centru? Govori li se o promjeni koncepta IUC-a?

K. WILKES: Centar je bio razoren 6. prosinca, a sam stari grad je već ranije bio bombardiran, da ne govorimo o ostalim dijelovima grada. Nitko nije bio previše iznenađen uništenjem Centra. Ciljevi su u Dubrovniku uvijek bili od povijesnog i kulturnog značenja: crkve, samostani, mjesta gdje se održava Dubrovački festival, pa tako i IUC. Nismo zaštitili biblioteku, ali to nisu učinili ni franjevci sa svojom bibliotekom, ona je također dobila pogodak u krov. Mnogo je veća bila potreba da se zaštite ljudi. Biblioteka IUC-a imala je oko 25.000 knjiga i manji broj izuzetno vrijednih. To je neusporedivo s franjevačkom bibliotekom ili arhivom grada, a ni oni nisu bili zaštićeni. Nisam bila iznenađena napadom. Bila sam i prije zabrinuta za IUC, dok je služio kao centar za smještaj izbjeglica. On je veoma blizu radio stanice i pošte pa i na taj način nije bio najsigurnije mjesto. Ali tog dana bio je namjerno gađan zapaljivim bombama. Sve je izgorjelo osim tri kancelarije u prizemlju, glavnog stepeništa i četiri glavna zida. Sada je to samo ljuska.

U Centru je zaposleno 16 osoba. Šestero s malom djecom napustili su Dubrovnik. Oni koji su živjeli u Centru duboko su potreseni, oni su izgubili sve svoje stvari. Smjestili smo ih na drugo mjesto. Mislim da su sada u boljem stanju i započeli su radove na rasčišćavanju zgarista kako bi se moglo procijeniti što se može obnoviti. Kancelarije Centra nisu oštećene. U vrijeme prvih bombardiranja već su svi kursevi i seminari bili odgođeni tako da u IUC nije bilo drugih nastavnika ni studenata.

Generalni sekretar gđa. Berta Dragičević i ja iznijele smo svu dokumentaciju Centra i prenijele je u općinsku zgradu, gdje se nastavlja rad. Moral je sada mnogo bolji jer svi imaju posla, što je veoma važno. Ljudi već sada ozbiljno razmišljaju kako se može obnoviti zgrada ili preseliti neke aktivnosti na neku drugu lokaciju. Mi se nadamo da će Centar obnoviti djelatnost za nekoliko mjeseci, dakako u Dubrovniku.

Zgradu su posjetili stručnjaci iz Zagreba i smatraju da se na postojećim zidovima i stepeništu može graditi unutrašnji prostor zgrade. To bi ubrzalo obnovu.

Osnovna filozofija Centra, da se tu mogu susresti ljudi sa svih strana svijeta, ostat će čvrsto i nadalje, jer je to osnovna ideja. Nadamo se da će Centar ubuduće imati više autonomije od vlasti. Nadamo se da ćemo dobiti i pravni status, jer dosad formalno Centar kao pravna osoba nije postojao. Nadam se da će to s novom vlasti biti riješeno i da će tako Centar biti čvršće na svojim nogama. Osnovnu politiku podržavaju sve članice i druge pripadajuće organizacije. Ove godine Centar slavi dvadesetu godišnjicu rada, mi ćemo je proslaviti, a glavna tema godišnjice svakako bi mogla biti samozadovoljstvo proteklim vremenom. Centar se razvio u vrlo uspješnu instituciju. Možda će s novim objektom i potpuno novom situacijom u bivšoj Jugoslaviji doći do promjene naglasaka. U manjem prostoru možda će biti potrebno izvršiti neke selekcije i koncentracije na neke kurseve, a to će trebati razmotriti. Naše je uvjerenje da ono što je dobro, ne treba mijenjati.

Što se tiče budućnosti, ja vjerujem da će prvi kurs biti obnovljen u travnju na nekoj privremenoj lokaciji. Potrebno je također pokrenuti akciju prikupljanja

financijskih sredstava za obnovu Centra, ali i poticati ljude da ponovno obnove duh Centra u Dubrovniku.

POLITIČKA MISAO: Što mislite o jugoslavenskoj krizi općenito i o ratu u Hrvatskoj posebice? Vaša vrijednosna perspektiva pruža vam mogućnost da jasnije vidite stanje, kao i kulturne, ideološke, civilizacijske i druge razlike na ovom prostoru.

K. WILKES: Kao da svaki dan o tome imam druge misli. Nisam sigurna da sam u boljoj poziciji da o tome sudim jer mnogo slabije poznajem povijesne okolnosti. Gotovo je nemoguće povjerovati što se ovdje događa. Ne mogu vjerovati da svijet tako pasivno sve to promatra, ne mogu vjerovati da jedina zemlja u Evropi koja ne napušta komunizam ima podršku, ili je dosad imala podršku Evrope i drugih zemalja. Veoma dugo gledalo se na situaciju i rat kao stvar obostrane krivnje, tek sasvim nedavno jednoznačno je uprijet međunarodni prst optužbe na Srbiju. Ali da bi se shvatilo da je to agresivni rat, trebalo je veoma mnogo vremena. Primjerice, embargo na izvoz oružja za obje strane mogao je štetiti samo Hrvatskoj. Teško mi je razumjeti zašto nije došlo do brže reakcije na taj rat u samom centru Evrope. Koliko god čitala povijest Srbije, teško mi je razumjeti taj nagon za velikom Srbijom, taj ekspanzionizam, kad toliko zemalja odustaje od tuđih područja, posebice Velika Britanija od Hong Konga ili Gibraltara. Uređivanje graničnih odnosa može se riješiti kao na primjeru Njemačke i Poljske a da se izbjegne rat za granice. Čini se da Srbija užurbano ide unatrag, dok Evropa i Hrvatska idu naprijed. Ekspanzionizam Srbije nije zdrav. Kad čitam Mihajla Markovića i Memorandum, čini mi se da postoje jasne i neugodne paralele s Hitlerom i upotrebom Sudeta. To, naravno, nije odgovor na vaše pitanje ali ja moram priznati da me to još uvijek jako zbunjuje.

POLITIČKA MISAO: Kako objašnjavate politiku Velike Britanije i SAD-a prema ratu u Hrvatskoj? Kakvo je raspoloženje javnosti u Britaniji?

K. WILKES: Dok sam radila u općini, mnogo je novinara dolazilo odaslati svoje izvještaje redakcijama. Često sam čitala te izvještaje američkih, engleskih i australskih novinara. Osim toga, sudeći i prema pismima čitalaca u novinama, čini mi se da je stav tiska i pisama u 98% slučajeva bio čvrsto na hrvatskoj strani, osim nekoliko primjera.

Kad je riječ o politici, našla sam se prvi put na istoj strani s M. Thatcher, mislila sam da to nikad neću dočekati. Kakva je politička igra britanske vlade, teško mi je razumjeti, tim više što bi se ona trebala zalagati za demokraciju i ljudska prava. Osim toga, čovjek bi pomislio da je Britanija, noseći mrlju min-henskog sporazuma, nešto naučila iz te lekcije da bi takvu vrstu agresije i okupacije, protjerivanje stanovnika gradova i sela, zahtjev za tuđim teritorijem, upravo ona morala osuditi. Čini se da bi Britanija ipak mogla slijediti evropsku politiku i nadam se da će se to i ostvariti.

Postoji veliki pritisak javnosti na britansku vladu, pritisak laburističke stranke, kao i M. Foota, velikog prijatelja Dubrovnika. Laburistička stranka čvrsto je za priznanje Hrvatske i nadam se da će se politika vlade promijeniti. Priznanje Hrvatske dogodit će se prije ili kasnije pa zašto ne sada odmah.

Apel za spas Dubrovnika profesora njemačkih sveučilišta

Evropa gleda. Ona gleda kako se u Hrvatskoj protjeruje 500.000 ljudi iz svoga zavičaja. Ona promatra napadački rat čije je izbijanje čak omogućila politika što ustrajava na fikciji Jugoslavija. Ona promatra rat u Evropi koji zahtijeva nebrojene žrtve i iskazuje se u rušenju crkava i samostana kao rat istrebljenja i sustavnoga razaranja jedne nacionalne kulture.

Već desetljećima odlaze milijuni Nijemaca na slovensku i hrvatsku obalu kako bi tamo proveli svoj odmor. Milijuni radnika iz Jugoslavije brinuli su se za razvoj njemačke privrede. Nastala je gusta mreža privrednih, kulturnih i osobnih odnosa. Ali od prvoga znaka političkih napetosti između jugoslavenskih republika ponašaju se Nijemci a s njima i ostale europske nacije tako kao da Slovenci, Hrvati i Srbi žive još uvijek na dalekome Balkanu. Oni se žure, opravdano, priznati samostalnost Litvanaca, Letonaca i Estonaca; ali kada jugoslavenske republike, u skladu sa svojim saveznim ustavom, teže za svojom političkom samostalnošću, te se nacije diplomatski suzdržavaju i tako ohrabruju osvajački raspoložene srpske političare i vojsku na ratnu agresiju.

Evropska se zajednica dosad nije mogla odlučiti ni za kakvu djelotvornu mjeru. Ona je, naprotiv, tromjesečnim moratorijem potpomogla ratne pripreme ne priznavši, nakon isteka toga roka, Sloveniju i Hrvatsku. Time je i Evropska zajednica kriva za ovaj rat i sve njegove posljedice.

Obraćamo se javnosti zato što već godinama surađujemo s kolegama iz jugoslavenskih republika u Interuniverzitetkom centru u Dubrovniku i ne želimo dalje samo gledati kako se razaraju njihovi životni i radni uvjeti. Odobravamo inicijativu bivših jugoslavenskih republika. Ali međunarodno priznanje ne može i neće biti dovoljno. Zato apeliramo na vladu Savezne Republike Njemačke da se svim raspoloživim sredstvima zauzme za svršetak rata i osiguranje granica. Zahtijevamo da se ona posveti pravima prognanika i založi za mogućnost njihova vraćanja u svoj zavičaj. Očekujemo da će se njemačka savezna vlada odlučno suprotstaviti očevidno planiranoj internacionalizaciji Dubrovnika. Ta internacionalizacija nije potrebna ako stari hrvatski grad i dalje ostane dijelom politički samostalne Hrvatske. U okviru KESS-a Savezna je Republika Njemačka dužna,

povrh toga, zauzeti se za poštivanje međunarodnih sporazuma i za zaštitu manjina na cijelome bivšem jugoslavenskom državnom teritoriju. To ne vrijedi samo za Hrvate u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji, i ne samo za Albance na Kosovu i Madare u Vojvodini, nego, naravno, i za Srbe u nekadašnjim republikama.

Emil Angehrn (Basel)	Nikolaus Lobkowitz (Eichstätt)
Werner Becker (Giessen)	Reinhard Maurer (Berlin)
Udo Bernbach (Hamburg)	Jürgen Mittelstrass (Konstanz)
Theo Bungarten (Hamburg)	Henning Ottmann (Basel)
Lothar Eley (Köln)	Peter Rohs (Münster)
Volker Gerhardt (Köln)	Ludwig Siep (Münster)
Peter Janich (Marburg)	Josef Simon (Bonn)
Friedrich Kaulbach (Münster/Erlangen)	Ernst Vollrath (Köln)
Wolfgang Kersting (Hannover)	Bernhard Waldenfels (Bochum)
Wolfgang Kuhlmann (Frankfurt)	Gercon Wolters (Konstanz)

Preveo s njemačkoga:

Tomislav Martinović